

НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ КУЛЬТУРИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

(1990 – 1997 роки)

Культурна політика України як держави базується на принципах статті 11 її Конституції. Ця стаття проголошує, що держава підтримує консолідацію та розвиток нації, її історичну ідентичність, традиції та культуру, а також розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності всіх національностей та етнічних меншин України. Україна, як член Ради Європи, підтримує всі принципи Європейської культурної конвенції і, незважаючи на труднощі періоду реформ, приймає відповідні заходи для забезпечення та збільшення свого національного внеску в загальну культурну спадщин Європи.

Одним із складників цього внеску є пам'ятники історії та культури. 90-і роки нашого століття ознаменувались відкриттям на Україні, і зокрема на Харківщині, багатьох нових пам'ятників. Серед них як такі, що увіковічують давно знані постаті діячів історії та культури, так і такі, що вперше віддали данину пам'яті особам, замовчуваним раніше.

Автори у своїй роботі використали дані обласної картотеки пам'яток культури Харківської історичного музею, а також матеріали енциклопедій, довідників, обласних та районних газет, що зберігаються у фондах Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки.

ПАМ'ЯТНИК ІЛЛІ ЮХИМОВИЧУ РЕПІНУ (бронза)

Було відкрито в м. Чугуєві Харківської області біля художньо-меморіального музею І.Ю.Рєпіна (вул. Р.Люксембург,8) 22 серпня 1990 р. Автори пам'ятника: скульптор М.Р.Єсипенко, архітектор А.Ф.Ігнащенко (м. Київ).

Рєпін Ілля Юхимович [24.VII. (5. VIII) 1844 р., м. Чугуїв, тепер Харківської обл. – 29.IX.1930 р. Куоккала, тепер смт Рєпіно Ленінградської обл.] – видатний російський живописець. Член Товариства передвижників з 1878 р. Твори: “Бурлаки на Волзі”, “Хресний хід у Курській губернії”, “Відмова від сповіді”, “Арешт пропогандиста”, “Не чекали”, “Іван Грозний і син його Іван”, “Заропожці пишуть листа турецькому султанові”; портрети – В.Стасова, М.Мусоргського, П.Стрепетової, Л.Толстого, Т.Шевченка та ін.

Творча, педагогічна і громадська діяльність І.Ю.Рєпіна пов'язана з Україною. Він вивчав історію та побут українського народу, його культуру та мистецтво. Митець народився і виріс на Харківщині, жив тут потім у 1876-77 років (у м. Чугуєв, в будинку своїх батьків). Йому дуже добре працювалося тут. Пам'ятник встановлено поряд з майстернею художника, де створювалися знамениті картини “Під конвоєм”, “Протидиякон”, “Повернення з війни”. Скульптор зобразив І.Ю.Рєпіна за роботою: У лівій руці художника – палітра, права, опущена рука тримає пензель. Садиба музею набула з відкриттям тут пам'ятника закінченості і нового значення.

Література:

На принципах взаємоповаги // Українська культура. – 1997. - № 4 – 5. – С. 2 – 3.

– Актуальна тема.

Репин Илья Ефимович: [Биограф. справка] // Украинская советская энциклопедия. – К., 1983. – Т. 9. – С. 254 – 255.

Репин Ілля Юхимович: [Біограф. довідка] // Митці України: Енцикл. Довід. – К., 1992. – С. 491 – 492.

Андрусенко Г. Репинские дни в Чугуеве // Красная звезда (Харьковский р-н). – 1990. – 18 авг.

ПАМ'ЯТНИКИ ПАВЛОВІ АРСЕНОВИЧУ ГРАБОВСЬКОМУ

У 90-х роках на Харківщині було відкрито 2 пам'ятники П.А.Грабовському: перший у 1990 р. у м. Валки Харківської обл. (листова мідь, виколка; скульптор І.П.Ястребов), другий – у м. Харкові на вул. Володарського, 46, біля Харківського інституту льотчиків ВПС України (бронза; скульптор О.Фоменко, архітектор Н.Фоменко).

Грабовський Павло Арсенович [30.VIII. (11. IX) 1864 р., с. Пушкарне, тепер, Грабовське Сумської обл. – 29.XI. (12. XII) 1902 р., м. Тобольськ] – видатний український поет, публіцист, революційний демократ.

З 1879 р. вчився у Харківській духовній семінарії, від споруд якої лишилась тільки одна двоповерхова будівля, яка зараз є одним із службових приміщень факультету загальної авіаційної підготовки Харківського інституту льотчиків, де і було відкрито у 1996 р. пам'ятник (кошти на спорудження якого зібрали курсанти і офіцери цього закладу). За революційну агітацію та участь у харківській групі народницької організації “Чорний переділ” П.А.Грабовського у 1882 р. було заарештовано і зіслано до рідного села під нагляд поліції. У 1885 р. він повертається до Харкова, де працює коректором у газеті “Южный край”, пише вірші українською та російською мовами і друкує їх у харківських газетах. У грудні 1885 р. його призвали до армії. Грабовський – рядовий 62-го резервного піхотного батальйону, який розміщувався у Валках на Харківщині. Він повинен був служити тут півтора року, але одного разу на плацу заступився за солдата, над яким знущався командир, і Грабовського відправили до Оренбурга. (У 1990 р. на площі у Валках було встановлено бронзову скульптуру поета-революціонера на місці пам'ятного знака, збудованого ще 40 років тому за ініціативою письменника П.Палача.) Потім П.А.Грабовського знову арештовують за революційну діяльність і відправляють до Сибіру. Тюрми та заслання підігнали його здоров'я. Грабовський помер у Тобольську. Товариші виконали заповіт поета і поховали його поряд з могилами декабристів.

П.А.Грабовський у своїй поетичній творчості зображував важке життя трудящих (“Робітникові”, “Швачка”, “Сирота,”), тяжкий, тернистий шлях революціонера (“В тюрмі”, “Не раз ми пускались в дорогу”, “Вперед”). Багато творів він присвятив темі України (“Україні”, “Народу українському”). П.А.Грабовський – поет переважно малих форм, майстер короткого, але сповненого глибоким почуттям і думкою ліричного вірша. Він також був визначним критиком і публіцистом, перекладав українською мовою поетичні твори з російської, грузинської, вірменської, болгарської, польської, англійської, італійської, французької та ін. мов.

Література:

Грабовский Павел Арсеньевич: [Биограф. справка] // Украинская советская

енциклопедія. – К., 1980. – Т. 3. – С. 141 – 142.

Маслов І.С. Грабовський Петро Арсенович // Літературна Харківщина: Довідник. – Х., 1995. – С. 116 – 119.

Чули, читали ? // Промінь (Краснокутський р-н). – 1990. – 26 лист.

Бежина Н. Поки російська армія воювала, українська споруджувала пам'ятник поету // Панорама . – 1996. – 14 дек. – Політика и не только.

Бородаєва А. Льотчики підносять поета на п'єдестал // Слобідський край. – 1996. – 7 груд.

Корсунский В. С возвращением, Павел Арсеньевич ! // Время. – 1996. – 10 дек. – Память.

ПАМ'ЯТНИКИ ГРИГОРІЮ САВИЧУ СКОВОРОДІ

У 1992 р. в Харкові було відкрито 2 пам'ятники Г.С.Сковороді. Перший – біля Харківського історичного музею на вул. Університетській, 10 (бронза, гніт; скульптор І.П.Кавалерідзе), другий – біля головного корпусу педагогічного університету на вул. Блюхера, 2 (листова мідь, викалка; скульптор І.П.Яствебов).

Сковорода Григорій Савич [22.XI. (3.XII) 1722 р., с. Чорнухи, тепер смт Полтавської обл. – 29.X (9.XI) 1794 р., с. Пан-Іванівка, тепер Сковородинівка Харківської обл.] – український просвітитель, філософ, поет, музикант.

Друга половина життя Г.С.Сковороди пов'язана з Харківщиною. 1759 р. він вступив на посаду викладача поетики Харківського колегіуму. Його неодноразово звільняли з посади, останній раз 1769 р. Відтоді і до кінця життя Г.С.Сковорода веде життя мандрівного філософа, подорожуючи переважно Харківщиною і проповідуючи свої погляди серед народу. “Жив, як учив, учив, як жив” – ці слова Л.Толстого про Г.С.Сковороду як найкраще характеризують його. Для прогресивно настроєної частини суспільства Сковорода був мандрівною академією. Його називали українським сократом.

Г.С.Сковорода створив та уклав першу на Україні збірку байок “Басні Харьковскія”, проторувавши шлях цьому жанрові в українській літературі. Його лірика, що увійшла до збірки “Сад божественных песней”, сповнена філософських роздумів про людське щастя, про єдність людини і природи. Г.С.Сковорода – автор численних музичних творів. Його філософські погляди і педагогічні принципи ґрунтувались на ідеях гуманізму, демократії, високої моральності, любові до своєї землі і народу.

Тому Харківський педагогічний університет з гордістю носить ім'я Г.С.Сковороди, пам'ятник якому було відкрито біля головного корпусу цього учбового закладу у травні 1992 р.

Довгою і драматичною була історія другого пам'ятника Г.С.Сковороді, відкритого біля Харківського історичного музею 1 вересня цього ж року. Зроблений ще у 1971 році видатним скульптором І.П.Кавалерідзе для встановлення на Подолі у Києві, цей варіант пам'ятника було заборонено через те, що філософ тримає в руках Біблію. Тепер він стоїть в одному з найулюбленіших місць Сковороди – на Кобзарській кручі біля Свято-Покровського монастиря.

Література:

Сковорода Григорій Савич: [Биограф. справка] // Украинская советская энциклопедия .- К., 1984. – Т. 10. – С. 111 –112.

Гетьманець М. Ф. Сковорода Григорій Савич: [Біоґр. довідка] // Літературна Харківщина: Довід. – Х., 1995. – С. 290 – 293.

Проненко В. Повернення мандрівного філософа // Событие. – 1991. – 6 мар.
Логвиненко Л. Біля вузу його імені // Слобідський край. – 1992. – 28 трав.
Романовский В. ... І до правнуків прийшов Сковорода // Вечірній Харків. – 1992.- 28 трав.

Знаковський В. Став Сковорода на Кобзарській кручі // Слобода. – 1992. – 5 сент. – Репортаж.

Корсунский В. Жил, как учил, и учил, как жил // Время. – 1992. – 4 сент.
Логвиненко Л. Шанують за океаном, шанують на Слобожанщині // Слобідський край. – 1992. – 3 верес.

Олегов С. Здрастуйте, Григорію Савичу !... // Вечірній Харків. – 1992. – 3 верес.

ПАМ'ЯТНИК ІВАНОВІ БАРВІНКУ (бронза, граніт)

Було відкрито 24 серпня 1992 р. у центрі м.Барвінкове Харківської обл. Автори пам'ятника: скульптор М.Ф.Овсянкін, архітектор О.В.Топал.

Кошовий отаман Запорізького війська Іван Барвінок – хоробрий і мужній воїн, борець за визволення українського народу з-під ворожого ярма, сподвижник Богдана Хмельницького, засновник слободи Барвінкове на Харківщині.

За переказами, водному з тяжких нерівних боїв поляки заманули частину козаків у пастку і, схопивши Барвінка, котрий своєю бойовою завзятістю дошкуляв їм якнайбільше, спалили його живцем на вогнищі.

Ще наприкінці 60-х років активісти Товариства охорони пам'яток історії та культури старанно збирали щонайменші відомості про Барвінка. Вдалося розшукати навіть давні керамічні парсуни із зображенням козака. І тоді народилась ідея встановити йому пам'ятник в центрі Барвінкового.

Першим відгукнувся на цю ідею харківський скульптор М.Ф.Овсянкін, який, користуючись парсунами, створив скульптурний образ Барвінка, а потім спроектував кілька варіантів пам'ятника.

Привезли граніт для п'єдесталу, виготовили бетонну скульптуру і почали зводити пам'ятник. Роботи велися з дозволу районної влади. Та будівництво довелося припинити через “вказівку зверху”. Незакінчений пам'ятник було безжалюбно зруйновано буквально протягом однієї ночі.

У 70-х роках до ідеї спорудження пам'ятника повертаються знову. Та лише у 90-і роки за ініціативою Харківської молодіжно-патріотичної організації “Сокіл” пам'ятник Барвінкові нарешті було споруджено. Скульптор М.Ф.Овсянкін – тепер заслужений діяч мистецтв України, лауреат Державної премії ім. Т.Г.Шевченка – відновив один з своїх 60-х років, котрий випадково вцілів з тих часів. Архітектор пам'ятника – головний архітектор Барвінківського району О.В.Топал.

Урочисте відкриття пам'ятника Іванові Барвінку відбулося на центральній площі м.Барвінкове у першу річницю проголошення незалежності України – 24 серпня 1992 року.

Література:

Карпов М.Г. Барвінківський зошит. – Х.: Прапор,

1971. – 112 с.

Федоренко В. Буде пам'ятник отаману // Слобідський край. – 1991. – 13 верес.
Черемський К. Увічимо пам'ять козака Барвінка // Слобідський край. – 1991. –
чевн. – Актуальне питання.

Ярмак В. Пам'ятному знаку козаку Барвінку – бути ! // Вісті Барвінківщині. –
1991. – 6 лип.

Максимов Б. У Барвінковому – пам'ятник Барвінку // Слобідський край. – 1992.
– 29 серп.

Юрченко С. Наша незгасима пам'ять // Вісті Барвінківщини. – 1992. – 25 серп.

МЕМОРАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС РОДИНИ КУРБАСІВ (граніт)

Було відкрито 31 березня 1993 р. у Харкові на території міського кладовища №13 (вул. Пушкінська, 108), Автори меморіалу - скульптор С.А.Якубрович.

Курбас Лесь (Олександр Степанович; 25.II.1887 р., м. Самбір, тепер Львівської обл. – 3.IX.1937 р., Соловки) – український режисер, актор, теоретик театру, драматург, публіцист, перекладач.

Заснував трупу “Тернопільські театральні вечори” (1915 - 1916), “Молодий театр” у Києві (1916 - 1919), театр “Березіль” (1922, з 1935 – Харківський український драматичний театр ім. Т.Г.Шевченка). Художнім керівником останнього Л.Курбас був до 1933 р., коли його було реприсовано. Він був також одним з ініціаторів створення журналів “Театральні вісті”, “Барикади театру”, “Радянський театр”. Л.Курбас – автор книг і численних статей з театрознавства, а також кількох п'єс. Переклав ряд художніх і мистецтвознавчих творів з німецької, польської, французької та норвезької мов. Поставив фільми “Вендетта”, “Макдональд”, “Арсенальці”. У 1922 – 1926 роках викладав у Київському, а у 1926 – 1933 роках – у Харківському музично-драматичному інститутах. Виховав когорту відомих акторів і режисерів.

Серед учнів і соратників Л.Курбаса була і його дружина – одна із найвидатніших тогочасних актрис Валентина Миколаївна Чистякова [5 (18).IV.1900 р., м. Петербург – 19.V.1984 р., м. Харків]. Могила її знаходилась на харківському кладовищі № 13. Сюди ж перенесли і прах матері Л.Курбаса Ванди Адольфівни Курбас (сценічний псевдонім Яновичева; 11.XI.1867 р., м. Чернівці – 24.VIII.1950 р., м.Харків), яка також була актрисою. Об'єднавши могили двох найближчих Курбасові жінок і урну із землею з Соловків, де обірвалось життя його самого, на 13-му кладовищі було створено пантеон сім'ї Курбасів, який одночасно є і символічною могилою Олександра Степановича (адже могила його, як і тисяч інших репресовани, невідома).

Відкриття меморіалу Курбасів відбулося 31 березня 1993 р. під час проведення у Харкові і Всеукраїнського міжнародного фестивалю театрального мистецтва “Березіль-93”. Автор меморіалу скульптор С.А.Якубович працював у театрі “Березіль” і особисто знав Л.Курбаса та В.Чистякову.

Література:

Курбас Лесь (Александр Степанович): [Биогр. справка] // Украинская советская энциклопедия. – К., 1981. – Т.5. – С. 499.

Курбас Лесь (Олександр Степанович): [Біогр. довідка] // Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. 344 – 345.

Чистякова Валентина Миколаївна: [Біогр. довідка] // Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. – 633.

Яновичева Ванда Адольфівна (Яновичі): [Біогр. довідка] // Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. 676.

Леонидова И. Воздаты должно // Красное знамя. – 1991. – 2 авг.

Відкрито пантеон сім'ї Курбаса // Вечірній Харків. – 1992. – 17 жовт.

Попова Л. "... І в "Березолі" грає Чистякова" // Вечірній Харків. – 1993. – 8 квіт.

ПАМ'ЯТНИК ГРИГОРІЮ ФЕДОРОВИЧУ КВІТЦІ-ОСНОВ'ЯНЕНКУ (бронза)

Було відкрито 19 жовтня 1993 р. у центрі м. Харкова на вул. Квітка-Основ'яненка навпроти Палацу праці. Автори пам'ятника: скульптор С.А.Якубович, архітектор М.Шкодовський.

Квітка-Основ'яненко Григорій Федорович [справжнє прізвище – Квітка; літературний псевдонім – Григорій Основ'яненко; 18 (29).XI/1778 р., с. Основа, тепер в межі Харкова – 8 (20).VIII.1843 р., м. Харків] – український письменник, основоположник художньої прози в новій українській літературі, культурно-громадський діяч.

Вся діяльність пов'язана з Харковом Г.Ф. Квітка-Основ'яненко – один із засновників інституту шляхетних дівчат, благодійного товариства, Харківської губернської публічної бібліотеки, професійного театру. Він був одним із ініціаторів і видавців альманахів "Утренняя звезда", "Молодик", а також першого на Україні науково-літературного журналу "Украинский вестник".

Г.Ф. Квітка-Основ'яненко – автор ряду романів, повістей та оповідань, написаних українською та російською мовами. Серед них: "Конотопська відьма", "Салдацький портрет", "Маруся", "Козир-дівка", "Сердешна Оксана", "Пан Халявський", "Жизнь и происхождения Петра Степанова, сына Столбикова". Він написав також історичні нариси "История театра в Харькове", "Украинцы", "Основание Харькова". Великою популярністю і в наші дні користуються його п'єси "Сватання на Гончарівці" та "Шельменко-денщик".

Відкриття пам'ятника Г.Ф. Квітці-Основ'яненку на вулиці, що носить його ім'я, було приурочено до 215-річчя від дня народження та 150-річчя від дня смерті нашого видатного земляка. На пам'ятнику його зображено з пером та папером а руках. На обличчі письменника грає лукава усмішка. Пам'ятник відлито на харківських підприємствах з бронзи, подарованої харків'янином М.Описенком.

Література:

Квітка-Основ'яненко Григорій Федорович: [Біогр. справка] // Украинская советская энциклопедия. – К., 1980. – Т.4. – С. 538.

Чорний І.В. Квітка-Основ'яненко Григорій Федорович // Літературна Харківщина: Довідник. – Х., 1995. – С. 171 – 173.

Логвиненко Л. "Ось де, люде, наша слава" // Слобідський край. – 1993. – 21 жовт.

Корсунский В. Писателю, историку, человеку // Время. – 1993. – 21 окт.

Романовський В. Живий і в бронзі перший повістярь // Вечірній Харків. – 1993. – 21 жовт.

ПАМ'ЯТНИК ІВАНОВІ ДМИТРОВИЧУ СІРКУ (чавун)

Було відкрито 30 травня 1993 р. на майдані Перемоги у м. Мерефі Харківської області. Автор пам'ятника - скульптор з Нікополя (Дніпропетровська обл.) В.Д.Шконда.

Сірко Іван Дмитрович [між 1605 і 1610 р., Мерефа, тепер місто Харківської обл. – 11 VIII.1680 р., с. Грушівка, тепер Ільінка Дніпропетровської обл.] - легендарний кошовий отаман Запорізького війська, видатний полковоць, що очолив боротьбу українських козаків

проти турецько-татарської навали у 2-й половині XVII сторіччя. Вісім разів обирали І.Д.Сірка кошовим. Такої честі не мав жоден запорожець. Він провів 55 боїв і жодного разу не зазнав поразки. Слава його була такою, що вже одне ім'я Сірка наводило жах на ворогів. За народними переказами, запорожці, очолювані кошовим отаманом, відіслали турецькому султанові у відповідь на його вимогу підкоритися Турції листа, в якому висміяли султана і відкинули його домагання. Цей переказ ліг в основу живописного полотна іншого нашого визначного земляка І.Ю.Рєпіна “Запорожці пишуть листа турецькому султанові”, на якому зображено й отамана І.Сірка.

І.Д.Сірко на чолі загону козаків брав участь у франко-іспанській війні (на боці Франції), за що вдячні французи встановили йому пам'ятник на березі Ла-Маншу.

Але дуже довго не могли спромогтися на пам'ятник земляки славного отамана на його батьківщині, на Харківщині.

Не знали спокою і останки І.Д.Сірка. Спочатку його було поховано біля Чортомлинської Січі. У середині XIX сторіччя Дніпро розмив берег, і селяни перенесли могилу кошового на високий пагорб. У квітні 1967 р. під час утворення Каховського водосховища, яке поглинуло Січ, останки Сірка перенесли на козацьку Сторожову могилу біля с. Каплунівка Нікопільського району на Дніпропетровщині. Під час перезахоронення отамана Г.В.Лебединська відтворила риси обличчя кошового, а місцевий скульптор В.Д.Шконда виготовив погруддя, яке встановили на могилі І.Д.Сірка 23 травня 1980 р. – до 300-ліття від дня його смерті.

Мереф'янський краєзнавець К.В.Романов, побувавши тоді на могилі І.Д.Сірка, домовився з скульптором про виготовлення копії пам'ятника. Кошти збирали всім миром. На народі пожертвування копію було зроблено і у 1982 р. привезено до Мерефи. Але потрапив пам'ятник не на площу, де йому належало б бути, а на подвір'я до К.В.Романова, де і простояв 11 років, поки точилися суперечки навколо нього. І лише 30 травня 1993 р. пам'ятник було нарешті встановлено на центральному майдані м.Мерефи й урочисто відкрито. К.В.Романов назвав цю подію 56-ю перемогою кошового отамана І.Д.Сірка.

Література:

Сірко Іван Дмитрович: [Біогр. довідка] // Український радянський енциклопедичний словник. – К., 1987. – Т.3. – С. 233.

Сирко Иван Дмитриевич: [Биогр. справка] // Украинская советская энциклопедия. – К., 1984. – Т.10. – С. 86.

Смоленський В. “Твого війська ми не боїмся...” – писали запорожці турецькому султану // Ленінградська зміна. – 1990. – 19 трав.

Корсунский В. Ивану Сирко – атаману Запорожской Сечи // Время. – 1993. – 1 июня. – Память.

Салімонович Л. Друге пришествя отамана Сірка // Панорама. – 1993. - № 26. – Відродження.

ПАМ'ЯТНИК ПЕТРОВІ ІЛІЧУ ЧАЙКОВСЬКОМУ (бронза)

Було відкрито 6 листопада 1993 р. в с. Олександрівка Зачепилівського району Харківської обл. Автори пам'ятника – скульптор В.О.Федоров (Москва), архітектор Н.А.Фоменко.

Чайковський Петро Ілліч [25.IV. (7.V) 1840 р., с-ще при Камсько-Воткінськму з-ді Вятської губ., тепер м.Воткінськ, Удмуртія – 25.X.(6.XI) 1893 р., Петербург] – визначний російський композитор.

Твори: опери – “Євгеній Онегін”, “Мазепа”, “Черевички”, “Чародійка”, “Пікова дама”, “Іоланта” та ін.; балети – “Лебедине озеро”, “Спляча красуня”, “Лускунчик”; 6 симфоній, увертюра-фантазія “Ромео і Джульєтта”, кантата “Москва”, фантазії, фортепіанні та скрипковий концерти, 104 романси, фортепіанні п’єси та ін.

Тісними були зв’язки композитора з Україною. Його дід Петро Чайка родом з Полтавщини, вихованець Київської академії. Сам композитор з 1864 р. по кілька місяців щорічно жив і працював на Україні, використовуючи у своїх творах український мелос. Буваючи у Києві, Харкові, Одесі, виступав як диригент, брав участь у прем’єрах своїх творів. На харківській сцені було поставлено його опери “Опричник”, Мазепа“, а “Євгенія Онегіна” тут почули раніше, ніж з імператорської сцени. До Харкова Чайковський приїздив у березні 1893 р. А в селі Олександрівка композитор побував кілька разів, відвідуючи брата, який був вихователем сина поміщика Конраді, маєток якого знаходився на хуторі Редьківка поблизу Олександрівки.

Ініціатором відкриття пам’ятника П.П.Чайковському в Олександрівці був уроженець цього села Б.Д.Кравченко, який, відвідавши музей композитора в підмосковному Клину, познайомився там з москвовським скульптором В.Д.Федоровим. Дізнавшись про перебування П.П.Чайковського в Олександрівці, скульптор вирішив подарувати сільчанам виготовлений ним раніше пам’ятник. Харківський архітектор Н.А.Фоменко знайшла місце і підготувала проект встановлення пам’ятника в Олександрівці, де його було відкрито до 100-річчя від дня смерті П.П.Чайковського.

Література:

Чайковський Петро Ілліч: [Біогр. довідка] // Український радянський енциклопедичний словник. – К., 1987. – Т.3. – С. 609.

Чайковський Петро Ілліч: [Біогр. довідка] // Митці України: Енцикл. довід.- К., 1992. – С. 625.

Логачова Р. К нему не зарасте народная тропа // Веч. Харьков. – 1993. –11 нояб. – Память.

Румянцева И. Свет далекой звезды // Время. – 1993. – 13 нояб. – Возвращаясь к событию.

Тютюнник С. І він воскрес, щоб з нами жити... // Перемога (Зачепилівський р-н). – 1993. – 13 лист.

ПАМ’ЯТНИЙ ЗНАК В.К. БЛАКИТНОМУ-ЕЛЛАНУ (мармурова кришка)

Було відкрито у січні 1994 р. на символічній могилі В.М. Блакитного (Еллана) на території Молодіжного парку у м. Харкові (в минулому – перше міське кладовище) на вул. Пушкінській, 87.

Блакитний-Еллан Василь Михайлович – [справжнє прізвище Елланський; 31.XII (12.I) 1894 р. с. Козел, тепер смт Михайло-Коцюбинське Чернігівської обл. – 4.XII.1925 р., м. Харків] – український письменник і громадський діяч, один із організаторів і керівників спілки пролетарських письменників “Гарт”, організатор і редактор ряду періодичних видань (журнали “Шляхи мистецтва”, “Всесвіт”, “Червоний перець” та ін.). Виступав у пресі як теоретик літератури, публіцист, критик (під псевдонімом В.Блакитний), прозаїк (псев

А.Орталъ), поет (псевд. В.Еллан), фейлетоніст і сатирик (псевд. Валер Проноза), пародист (псевд. Маркіз Попелястий).

В.М.Блакитний-Еллан – один із зачинателів української радянської поезії (зб. “Удари молота і серця”, 1920 р.), політичної сатири (кн. “Нотатки олівцем”, “Радянська гірчиця”, обидві – 1924 р.).

Всього 31 рік прожив він і п’ять останніх років – найбільш насичених і плодотворних – у Харкові. Тут його і поховали на першому міському кладовищі. Але після реконструкції цього кладовища і перетворення його у Молодіжний парк могила В.М.Блакитного-Еллана загубилась. Тому пам’ятник знак було встановлено на символічній могилі поета. Відкриття цього пам’ятного знака було приурочено до 100-річчя від дня народження В.М.Блакитного-Еллана.

Література:

Блакитний Василь Михайлович : [Биогр. справка] // Украинская советская энциклопедия. – К., 1978. – Т.1. – С. 488.

Блакитний Василь Михайлович: : [Біогр. довідка] // Митці України: Енцикл. довід.-К., 1992. – С.72

Хоменко Г.І. Блакитний (Еллан-Блакитний) Василь Михайлович: . [Біогр. довідка] // Літературна Харківщина: Довідник. – Х., С. 64 – 65.

Вдаль Г. В граните памяти // Слобода. – 1994. – 22 янв. – Мемориал.

Логвиненко Л. І в романтиків трагедії не романтичні // Слобідський край. – 1994. – 20 січ.

Романовский В. Эллан – не просто имя... // Веч. Харьков. – 1994. –20 янв. – Дата.

ПАМ’ЯТНИК ЗНАК МИКОЛІ ГРИГОРОВИЧУ ХВИЛЬОВОМУ (виколка з міді, мармурова кришка)

Було відкрито у червні 1995 р. на символічній могилі М.Г.Хвильового на території Молодіжного парку (в минулому – перше міське кладовище) на вул. Пушкінській, 87.

Хвильовий Микола Григорович [справжнє прізвище фітільов; 1(13).XII.1893 р., с. Тростянець на Харківщині, тепер райцентр Сумської обл. – 13.V.1933 р., м. Харків] – один із зачинателів української радянської прози. Член “Гарту”, один із організаторів ВАПЛІТЕ. Автор збірок оповідань та новел “Сині етюди”, “Осінь”, повісті “Іван Іванович”, роамну “Вальдшнепи”, а також поетичних збірок, памфлетів, нарисів.

У 1925 – 1928 роках М.Г.Хвильовий – блискучий полеміст і громадський діяч – був головною фігурою літературних дискусій. І хоча поставлені письменником проблеми, зокрема щодо шляхів розвитку української літератури і її стильових орієнтацій, багато в чому актуальні і зараз, у ті часи з’явився термін “хвильовизм”, що ототожнювався з сепаратизмом і націоналізмом.

М.Г.Хвильовий належав до того покоління, яке пройшло болісний шлях краху своїх ілюзій. Вони високо і чисто вірили в гасла революції і намагались узгодити ідею національно-культурного відродження України з ідеєю комунізму. Як показав час, в цьому була їх трагедія. 13 травня 1933 р. пострілом у скроню М.Г.Хвильовий поставив крапку на своїх втрачених ілюзіях, розбитих терором тоталітарного режиму, що проводив політику геноциду українського селянства (голодомор 1933 р.) і розпочав методичне винищення національної інтелігенції (вже було заарештовано найближчого друга письменника – М.Ялового). Останніми словами М.Г.Хвильового – червоноармійця, чекіста, пролетарського письменника, романтика і патріота – бути слова: “Хай живе комунізм !”

Але його ім'я колишні побратими-комуністи поставили в один ряд з іменами І.Мазепи, С.Петлюри, Д.Донцова, С.Бендери. А в часи “розвинутого соціалізму” було зруйновано навіть могилу письменника. (Коли у 70-і роки зносили перше міське кладовище, сотні могил зрівняли з землею бульдозером. Серед них і могила Хвильового.) Тому пам'ятний знак встановлено на символічній могилі письменника. На ньому викарбовано слова: “Хай живе дух неспокою !”

Література:

Драч І. Дорога Миколи Хвильового // Хвильовий М. Сині етюди. – К., 1989. – С. 5 – 12.

Дмитренко Т. В Харькове открыт памятник Хвильовому // Событие. – 1995. – 29 июня.

Логвиненко Л. Людина кришталевої віри // Слобідський край. – 1995. – 1 лип.

Романовский В. Мятежный дух бунтаря // Веч. Харьков. – 1995. – 1 июня.

Проненко В. М.Хвильовой как зеркало украинской коммунистической идеи // Событие. – 1995. 16 мая.

Матеріал підготували: ШУЛЬГА Л.В. – зав. відділом інформації з питань культури та мистецтва Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки,
ІВАХ О.Д. – зав. відділом охорони пам'яток культури Харківського історичного музею

Бібліографію склала: КАЗАНЦЕВА Н.Ю. – провідний бібліограф відділу інформації з питань культури та мистецтва ХОУНБ

